

Warszawa 01.04.2019

Prof. dr. hab. n. med. Alfred Owoc
Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim
Polskie Towarzystwo Medycyny Społecznej i Zdrowia Publicznego - Prezes

Recenzja rozprawy doktorskiej

Lek. stom. Sebastiana Łapińskiego

pt.: „Palenie tytoniu oraz używanie e-papierosów wśród kobiet ciężarnych”

Promotor:

Prof. dr hab. n. med. Dorota Kaleta
Zakład Higieny i Promocji Zdrowia
Katedra Higieny i Epidemiologii
Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

Promotor pomocniczy:

Dr n. med. Łukasz Balwicki

Problematyka będąca przedmiotem rozprawy doktorskiej

Skutki palenia w czasie ciąży były badane przez kilka dziesięcioleci i są powiązane z wieloma szkodliwymi skutkami dla zdrowia zarówno matki, jak i rozwijającego się płodu. Do niekorzystnych rezultatów palenia tytoniu w czasie ciąży należą: ciąża pozamaciczna, przerwanie łożyska, poronienie, przedwczesne porody, niska masa urodzeniowa, wady wrodzone oraz zespół noworodkowy lub nagły zespół śmierci niemowląt. Palenie tytoniu wiąże się również z astmą, zmniejszeniem rozwoju psychoruchowego i problemami behawioralnymi u niemowląt i małych dzieci. Rzucenie palenia może chronić zdrowie kobiet w ciąży i rozwijających się płodów, a ciąża często stanowi okazję dla przyszłych rodziców do rzucenia palenia.

Jednak pomimo wprowadzanych bardziej restrykcyjnych rozwiązań legislacyjnych oraz podejmowanych od wielu lat działań edukacyjnych i interwencyjnych częstość palenia w skali globalnej wynosi 25% wśród mężczyzn i 5% wśród kobiet. Należy jednak zaznaczyć, że odsetek osób palących jest znacznie wyższy w większości krajów europejskich, w tym również w Polsce, a proces obserwowanej redukcji częstotliwości palenia nie jest tak szybki, jak można było oczekiwać. Ostatnie badania sugerują, że obecnie w Polsce około 26% kobiet pali papierosy. W Polsce wskaźniki palenia wśród kobiet w ciąży są podobne do szacunków

dotyczących palenia w całym kraju. Przegląd krajowych badań dotyczących palenia tytoniu wśród kobiet w wieku rozrodczym wskazuje, że w Polsce w latach 2000-2004 częstość codziennego palenia wynosiła 35,8% w dużych miastach (ponad 100 mieszkańców), 33,1% w mniejszych miastach i 26% na wsi. Jednak w żadnym z tych badań nie analizowano wskaźników palenia wśród kobiet w ciąży z grup o niskim statusie społeczno-ekonomicznym. Ponadto zupełnie brakuje oceny rozpowszechnienia używania e-papierosów w grupie ciężarnych. Można podejrzewać, że może to być to narastający problem, w tej grupie. Od czasu wprowadzenia e-papierosów w USA i na rynkach europejskich w latach 2007-2008, te nowe alternatywy do tradycyjnych wyrobów tytoniowych stały się popularne nie tylko wśród dorosłych, ale również wśród młodzieży. Jest to zjawisko, którego progres był bardzo gwałtowny. Badania wśród ciężarnych poza Polską są w dalszym ciągu nieliczne. Dane z USA wskazują, że liczba wyłącznych użytkowników e-papierosów (6,5%) przekroczyła tych, którzy jedynie palą tytoń przy wciąż znacznym odsetku tzw. dual users, czyli osób używających obu produktów zamiennie. Pojawiają się głosy, że przeświadczenie o bezpieczeństwie e-papierosów może prowadzić do ich częstszego używania w ciąży.

Dlatego też uważam że lek. stom. Sebastian Łapiński podjął w swojej rozprawie temat niezwykle ważny i aktualny nie tylko z punktu widzenia walorów naukowych, ale również w kontekście możliwych do podjęcia działań edukacyjnych i interwencyjnych adresowanych do kobiet ciężarnych.

Ocena rozprawy doktorskiej

Przedstawiona do recenzji rozprawa na stopień doktora nauk medycznych ma klasyczny układ i składa się z następujących rozdziałów: Wstęp, Cel pracy, Materiał i metody, Wyniki, Dyskusja, Wnioski i Bibliografia. Praca zawiera również streszczenie w języku polskim i angielskim. Układ rozprawy jest logiczny i poprawny metodycznie.

Wprowadzenie stanowi bardzo cenny przegląd istniejącego stanu wiedzy w zakresie podjętego tematu badawczego. Doktorant uwzględnił aktualne, właściwie dobrane, międzynarodowe piśmiennictwo oraz w sposób logiczny i wyczerpujący uzasadnił podjęcie badania.

W rozprawie doktorskiej sformułowane zostało 7 celów badawczych. Pierwszy z nich dotyczy oceny częstości palenia tradycyjnych wyrobów tytoniowych oraz używania e-papierosów, drugi oceny narażenia na bierne palenie i wprowadzania zakazów palenia w miejscu

zamieszkania, kolejne zaś dotyczą analizy korelacji socjoekonomicznych związanych z paleniem tytoniu, analizy korelacji socjoekonomicznych związanych z zaprzestaniem paleniem tytoniu w okresie ciąży, analizy korelacji socjoekonomicznych związanych z biernym narażeniem na dym tytoniowy wśród kobiet ciężarnych, analizy korelacji socjoekonomicznych związanych z brakiem wprowadzania całkowitego zakazu palenia tytoniu w miejscu zamieszkania kobiet ciężarnych. Ostatnim celem badania był analiza wpływu palenia papierosów tradycyjnych oraz biernego palenia na przebieg i wynik ciąży. Cele zostały sformułowane w sposób poprawny a ich wybór jest uzasadniony, zarówno z punktu widzenia poznawczego, jak i praktycznego.

Kolejny rozdział „Materiał i metody” uwzględnia opis badanej populacji, narzędzi badawczych oraz metod analizy statystycznej. Dobór i klasyfikacja analizowanych zmiennych dokonane zostały w sposób niebudzący zastrzeżeń i jednocześnie pozwalający na porównanie uzyskanych wyników z obserwowanymi dla innych populacji.

Z udzielonych przez badane odpowiedzi na pytanie o palenie papierosów wynika, że kiedykolwiek paliło około 47% badanych, a 53% nigdy nie paliło tytoniu. Natomiast prawie jedna piąta ciężarnych objętych badaniem regularnie paliła tytoń. Kilka zmiennych takich jak: wykształcenie, status zatrudnienia, stan cywilny, brak świadomości zagrożeń związanych z paleniem tytoniu dla zdrowia własnego i płodu, trymestr ciąży, stosowanie e-papierosów i narażenie na bierne palenie były znacząco związane z paleniem tytoniu kiedykolwiek wśród badanych kobiet. Wśród badanych 15,2% kobiet stwierdziło, że po tym jak dowiedziały się o ciąży rzuciły palenie. Natomiast 15% palących deklarowała redukcję liczby wypalanych papierosów. Kobiety palące podejmowały więcej niż jedną próbę zaprzestania palenia w ciągu ostatnich 12 miesięcy i odpowiednio 1 próbę od momentu powzięcia informacji o zajściu w ciążę. Wyniki badania wykazały, że znaczące bariery dla rzucenia palenia w czasie ciąży stanowiły wiek powyżej 35 lat, brak zatrudnienia, palenie tytoniu przez partnera przyszłych matek, niski miesięczny dochód na członka rodziny, brak świadomości negatywnego wpływu palenia na zdrowie dorosłych i płodu oraz bierne narażenie na dym tytoniowy. Uzyskane dane wskazują, iż kiedykolwiek używało e-papierosów 26,7%, a 73,3% respondentek nigdy nie próbowało e-papierosów. Do regularnego używania w czasie ciąży e-papierosów przyznało się 16 ciężarnych kobiet. Ponad 35% respondentek deklarowało regularne narażenie na bierne palenie. Jako miejsce gdzie najczęściej występuje narażenie wymieniano miejsce zamieszkania. Z bierną ekspozycją na dym tytoniowy istotnie wiązały się czynniki takie jak status palenia respondentek, wykształcenie, zatrudnienie, zamieszkiwanie z palącym partnerem, miesięczny dochód na członka rodziny. Bardzo ciekawą i nowatorską problematyką jest używanie urządzeń

do podgrzewania tytoniu. Jak okazuje się jest to zjawisko póki co mało powszechne wśród ciężarnych.

Uzyskane wyniki wskazują na istotny wpływ palenia tytoniu na wynik ciąży. Reasumując, przemyślane, spójne i logiczne przedstawienie wyników dowodzi dojrzałości metodologicznej Doktoranta.

Kolejny rozdział recenzowanej pracy stanowi „Dyskusja” uzyskanych wyników wraz z pogłębioną ich interpretacją, odniesieniem do istniejącego piśmiennictwa oraz wskazaniem ograniczeń przeprowadzonego badania. W rozdziale tym Doktorant wskazuje również na praktyczne znaczenie uzyskanych na podstawie badania wyników, w tym ich znaczenie w odniesieniu do wypracowania skutecznych działań antytytoniowych adresowanych od grupy kobiet ciężarnych z obszaru wiejskiego.

We wnioskach z przeprowadzonego badania Doktorant podkreśla, Palenie tytoniu przez kobiety ciężarne, a także ekspozycja na bierne palenie stanowi nadal istotny problem. Rozpowszechnienie palenia tytoniu i jego intensywność wśród badanych nie różni się znacząco do częstości palenia w populacji generalnej. Cennym jest spostrzeżenie, że kobiety o wysokim ryzyku palenia lub powrotu do palenia przed, czy w okresie ciąży (np. bezrobotne, samotne, niezamożne, zamieszkujące z osobami palącymi) mogą być zidentyfikowane odpowiednio wcześniej jako wymagające większego wsparcia w rozstaniu z nałogiem. Wśród niektórych badanych zaobserwowano wyraźne wahania w częstości palenia w okresie przed poczęciem i w okresie ciąży, co sugeruje, że pracownicy ochrony zdrowia powinni pytać o status palenia podczas każdej wizyty i zalecać kobietom, które palą skuteczne metody zaprzestania palenia. Ocena statusu palenia w jednym punkcie czasowym w okresie przed poczęciem albo w okresie ciąży może nie być wystarczająco dokładnym sposobem oceny interwencji związanych z paleniem lub skutków palenia na dziecko ze względu na złożony charakter wzorców palenia. Kolejny z wyciągniętych wniosków dotyczy tego, że kobiety w ciąży mogą chętniej rzucać palenie, jeśli nie są narażone na bierne palenie, a partnerzy i inni członkowie gospodarstwa domowego nie palą co sugeruje potrzebę skutecznych interwencji w tej dziedzinie. W związku z czym istnieje potrzeba zmian legislacyjnych i konsekwentnego egzekwowania istniejących przepisów prawnych w celu zmniejszenia narażenia na dym tytoniowy w zakładach pracy i miejscach publicznych oraz wzmocnienie ochrony ciężarnych przed dymem tytoniowym w przestrzeni prywatnej, takiej jak dom czy samochód. Jak zostało podkreślone czynna i bierna ekspozycja na dym tytoniowy wpływa na wynik ciąży. Konieczne są dalsze badania rozpowszechnienia używania e-papierosów oraz innych produktów tytoniowych, a także ich wpływu na przebieg i wynik ciąży.

Wszystkie zawarte w pracy wnioski zostały wysunięte poprawnie i poparte są uzyskanymi wynikami.

Pod względem formalnym praca nie budzi zastrzeżeń. Napisana jest poprawnym, klarownym językiem odpowiadającym standardom redakcyjnym. Rozprawa liczy 199 stron maszynopisu, wyniki zilustrowano 22 tabelami. W pracy zawartych zostało 455 aktualnych pozycji piśmiennictwa. Streszczenia odpowiadają zawartości rozprawy i pozwalają czytelnikowi szybko zorientować się w treści pracy.

Podsumowanie

Przedstawioną do recenzji pracę pt.: „Palenie tytoniu oraz używanie e-papierosów wśród kobiet ciężarnych” oceniam wysoce pozytywnie. Stwierdzam, że rozprawa doktorska lek. stom. Sebastiana Łapińskiego stanowi samodzielnie oryginalne opracowanie będące cennym uzupełnieniem istniejących badań. Na podkreślenie zasługują również praktyczne walory przeprowadzonego badania.

Praca jest dowodem wyczerpującej wiedzy teoretycznej Doktoranta, a także umiejętności poprawnego formułowania celów, właściwego doboru metod badawczych oraz wnikliwej analizy i dyskusji uzyskanych wyników.

W mojej ocenie rozprawa doktorska lek. stom. Sebastiana Łapińskiego pt. „Palenie tytoniu oraz używanie e-papierosów wśród kobiet ciężarnych” spełnia wymogi, stawiane rozprawom doktorskim przez Ustawę o Stopniach Naukowych i Tytule Naukowym (ustawa z dnia 14 marca 2003).

W związku z tym zwracam się do Rady Naukowej Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Łodzi o dopuszczenie lek. stom. Sebastiana Łapińskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Jednocześnie ze względu na dużą wartość merytoryczną i implikacje praktyczne wnoszę o wyróżnienie rozprawy pt. „Palenie tytoniu oraz używanie e-papierosów wśród kobiet ciężarnych”.

Wszystkie zawarte w pracy wnioski zostały wysunięte poprawnie i poparte są uzyskanymi wynikami.

Pod względem formalnym praca nie budzi zastrzeżeń. Napisana jest poprawnym, klarownym językiem odpowiadającym standardom redakcyjnym. Rozprawa liczy 199 stron maszynopisu, wyniki zilustrowano 22 tabelami. W pracy zawartych zostało 455 aktualnych pozycji piśmiennictwa. Streszczenia odpowiadają zawartości rozprawy i pozwalają czytelnikowi szybko zorientować się w treści pracy.

Podsumowanie

Przedstawioną do recenzji pracę pt.: „Palenie tytoniu oraz używanie e-papierosów wśród kobiet ciężarnych” oceniam wysoce pozytywnie. Stwierdzam, że rozprawa doktorska lek. stom. Sebastiana Łapińskiego stanowi samodzielnie oryginalne opracowanie będące cennym uzupełnieniem istniejących badań. Na podkreślenie zasługują również praktyczne walory przeprowadzonego badania.

Praca jest dowodem wyczerpującej wiedzy teoretycznej Doktoranta, a także umiejętności poprawnego formułowania celów, właściwego doboru metod badawczych oraz wnikliwej analizy i dyskusji uzyskanych wyników.

W mojej ocenie rozprawa doktorska lek. stom. Sebastiana Łapińskiego pt. „Palenie tytoniu oraz używanie e-papierosów wśród kobiet ciężarnych” spełnia wymogi, stawiane rozprawom doktorskim przez Ustawę o Stopniach Naukowych i Tytule Naukowym (ustawa z dnia 14 marca 2003).

W związku z tym zwracam się do Rady Naukowej Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Łodzi o dopuszczenie lek. stom. Sebastiana Łapińskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Jednocześnie ze względu na dużą wartość merytoryczną i implikacje praktyczne wnoszę o wyróżnienie rozprawy pt. „Palenie tytoniu oraz używanie e-papierosów wśród kobiet ciężarnych”.

